

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Anonymisert versjon av uttalelse i sak 10/2082

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

A og B anmeldte deres datters støttepedagog i barnehagen 17. august 2010 for gjentatte seksuelle overgrep mot datteren. C var på dette tidspunktet 5 1/2 år gammel. C har cerebral parese. Hun er hørende, men har ikke talespråk. C kommuniserer ved hjelp av tegnspråk og mimikk. På grunn av noen motoriske utfordringer kan tegnene hennes iblant se noe annerledes ut enn normen for tegnspråk tilsier.

Det ble oppnevnt to døvetolker med tanke på dommeravhør av C. For at tolkene skulle bli kjent med C ble det avholdt et formøte på Barnehuset mellom politiet, døvetolkene, C og foreldrene. Etter formøtet uttalte de to døvetolkene at kommunikasjon med C var vanskelig. Den ene tolken trakk seg etter formøtet som følge av dette. Dommeravhøret som var berammet ble avlyst etter dette. Saken ble deretter henlagt. Henleggelsen ble påklaget og statsadvokaten opprettholdt henleggelsen ved påtegning av 1. november 2010.

Støttepedagogen arbeider nå med funksjonshemmede barn i en annen barnehage i bydelen. Foreldrene har klaget også på bydelens håndtering av saken, men denne delen av klagen blir behandlet av ombudet i en separat uttalelse.

Partenes syn på saken

A og B:

Det ble avholdt et formøte på Barnehuset mellom politiet, døvetolkene, C og foreldrene, slik at tolkene skulle bli kjent med C. Mor fikk ikke opplyse tolkene noe om hvordan man best kunne kommunisere med C, fordi man var redd for at dette kunne påvirke saken. Dette gjorde at forutsetningene for avhør var helt håpløse. Foreldrene har erfart at de som best kan kommunisere med C, må ha brukt litt tid for å bli kjent med henne først.

Foreldrene klaget til politiet på at dommeravhøret var avlyst, og ga politiet navn på to tolker som etter foreldrenes mening er de beste barnetolkene i landet. Dette skjedde kun et par dager etter avlysningen. Før de fikk svar på sin klage vedrørende nytt dommeravhør, ble saken henlagt med koden ”intet straffbart forhold bevist”. Foreldrene er kritiske til selve henleggelsen, samt til valg av henleggelseskode, i og med at C som fornærmet aldri fikk gi sin versjon av saken.

Foreldrene påklaget politiets henleggelse til statsadvokaten, og ga i den forbindelse nye opplysninger om de seksuelle overgrepene C skal ha blitt utsatt for. De nye opplysningene tilsa at det straffbare forholdet var enda mer alvorlig enn det fremsto ved anmeldelsen.

Statsadvokatens sammenligning av Cs nedsatte funksjonsevne med det å være død oppleves som svært støtende.

Etter foreldrenes syn har politiet gjort en minimal innsats for å komme C i møte. Dersom politiet hadde tatt i bruk tolker som hadde kompetanse på å tolke barn, samt at tolkene hadde fått bruke litt tid på å bli kjent med C, så ville denne saken sett ganske annerledes ut. Foreldrenes erfaringer med og tilbakemeldinger på en ukes tegnspråkkurs på døveskolen i Y viser at C gjør seg forstått på tegnspråk. Hun var uten foreldrene i kursets barnehage hver dag hele uken uten problemer, og hun kommuniserte mer avansert enn de andre jevngamle barna. Foreldrene stiller seg etter dette spørrende til politiets beskrivelser av Cs ”store” kommunikasjonsutfordringer.

Foreldrene skriver videre: Vår datter har ikke noe rettsvern i Norge i dag. Dette er skremmende og helt uakseptabelt. Dette til tross for at ”alle vet” at funksjonshemmede barn er 3 ganger så utsatt for overgrep som barn uten funksjonshemminger.

X politidistrikt:

X politidistrikt viser til rapporten som ble utarbeidet etter at det ble gjort forsøk på bruk av tolk i kommunikasjon med C. Det fremgår av rapporten at tolkingen av henne medførte store utfordringer, og basert på dette ble det ikke ansett hensiktsmessig å oppnevne nye tolker.

X politidistrikt skriver at avhør av barn med spesiell behov stiller særlige krav til avhøret. Politiet har rutiner som tilsier at man skal søke å oppnå en best mulig dialog med barnet ut i fra barnets alder og vurdert ut fra barnets behov. I den forbindelse er politiet avhengige av innspill fra de personene som kjenner barnet best, som i de fleste tilfellene vil være barnets foreldre, men personell fra barnehage og skole kan

også gi relevant informasjon. På denne bakgrunn ble fornærmedes foreldre kontaktet mht valg av egnede tolker til bruk under avhøret.

Foreldrenes klage på politiets henleggelse ble ikke tatt til følge av statsadvokaten. I sin påtegning av 1. november 2010 skriver han at det at politiet ikke har gjennomført et dommeravhør betyr ikke at fornærmede har mindre rettsvern enn andre barn, men det er ikke til å stikke under en stol at fornærmedes problemer med kommunikasjon gjør bevissituasjonen vanskeligere. Disse vanskene kan ikke medføre at det stilles lavere krav til å treffe et positivt påtalevedtak enn ellers i straffesaker.

Statsadvokaten kommenterer ovennevnte rapport, og skriver at hva mor oppfatter at datteren formidler er klart og tydelig kommet frem gjennom anmeldelsen. At fornærmede ikke kan meddele seg direkte til politiet er ikke noe ukjent fenomen i en etterforskning. Det vil være hovedregelen i alle drapssaker. Det straffbare forhold må da søkes bevist på annen måte. Ut fra rapporten har ikke statsadvokaten noen innvendinger mot at dommeravhøret ble avlyst.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven:

Direkte og indirekte diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne er forbudt, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4 første ledd.

Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlattelse har som formål eller virkning at personer på grunn av nedsatt funksjonsevne blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.

Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som fører til at personer på grunn av nedsatt funksjonsevne stilles dårligere enn andre.

Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og som ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller dem som forskjellsbehandles, anses ikke som diskriminering etter loven her.

Dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering, skal det legges til grunn at diskriminering har funnet sted, hvis ikke den som er ansvarlig for handlingen, unnlattelsen eller ytringen sannsynliggjør at det

likevel ikke har skjedd diskriminering, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 13.

En påstand om diskriminering er ikke nok til at ombudet kan konkludere med at det er ”grunn til å tro” at diskriminering er skjedd. Påstanden må støttes av andre opplysninger eller sakens omstendigheter for øvrig.

Internasjonale konvensjoner

FNs kvinnekonvensjon er inntatt i menneskerettsloven med forrang fremfor annen norsk lov. Etter denne konvensjonen anses kjønnsrelatert vold, herunder seksuell vold, for å være diskriminering, jf. General Recommendation No. 19 fra komiteen opprettet i tilknytning til konvensjonen (The Committee on the Elimination of Discrimination Against Women). Konvensjonspartene, herunder Norge, er forpliktet til å søke å forhindre at overgrep skjer, samt til å etterforske og straffeforfølge voldshandlinger og yte erstatning. Dette følger også av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 8, jf. artikkel 1 (plikten til å sikre menneskerettighetene), og ble lagt til grunn i Den europeiske menneskerettighetsdomstols avgjørelse i saken *Opuz v. Tyrkia* (2009).

FNs barnekonvensjon nevner i artikkel 23 barn med nedsatt funksjonsevne spesielt. Konvensjonen er inntatt i menneskerettsloven med forrang fremfor annen norsk lov. Barnets rett til å bli hørt, jf. artikkel 12, er verdt å nevne i denne saken:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne fastslår i artikkel 7 at barn med nedsatt funksjonsevne skal nyte godt av de samme menneskerettigheter og fundamentale friheter som andre barn.

Konvensjonen er signert av Norge (30. mars 2007), men er ennå ikke ratifisert. De forpliktelsene som påhviler partene til konvensjonen kan dermed ikke påberopes overfor Norge. Ved å undertegne konvensjonen har imidlertid Norge som stat forpliktet seg til ikke å handle i strid med konvensjonens formål, jf.

Wienkonvensjonen om traktatretten artikkel 18. Regjeringen har uttrykt at den arbeider med ratifisering av konvensjonen, men det er ikke klart per i dag når dette eksakt vil skje. Selv om konvensjonen ikke er rettslig bindende for Norge, er det

naturlig å se hen til de prinsippene som er nedfelt i konvensjonen, samt de rettighetene og forpliktelsene som følger av den når norsk lovgivning skal tolkes.

Det er uttrykt i artikkel 13 at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha lik tilgang til rettssystemet som andre:

”Partene skal sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne har effektiv tilgang til rettssystemet på lik linje med andre, blant annet ved tilrettelegging av prosedyrer og tilrettelegging i forhold til alder, slik at de lettere kan fungere effektivt som direkte og indirekte deltakere, herunder som vitner, i alle ledd i saksgangen, også under etterforskning og på andre forberedende stadier.”

Konvensjonen har i artikkel 16 en egen bestemmelse om frihet fra utnyttning, vold og misbruk, og punkt 5 er relevant å trekke frem her:

”Partene skal vedta effektiv lovgivning og politikk, herunder lovgivning og politikk som fokuserer på kvinner og barn, for å sikre at tilfeller av utnyttning av og vold og misbruk mot mennesker med nedsatt funksjonsevne oppdages, etterforskes og, når det er hensiktsmessig, straffefølges.”

Ombudets vurdering

Ombudet skal ta stilling til om C er blitt diskriminert i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven ved at det ikke ble gjennomført dommeravhør av henne i forbindelse med en anmeldelse av seksuelle overgrep. Det er ikke omtvistet at C har nedsatt funksjonsevne og at det var hennes nedsatte funksjonsevne som var bakgrunnen for at dommeravhøret ble avlyst.

Ombudet understreker at ombudet ikke tar stilling til skyldspørsmålet eller om beslutningen om henleggelse var riktig. Spørsmålet for ombudet er om fornærmede i straffesaken ved anmeldelse ble behandlet dårligere enn andre i tilsvarende situasjon ville ha blitt, ved at hun ikke fikk forklare seg.

Ombudet vil innledningsvis peke på at manglende tilrettelegging omfattes av diskrimineringsbegrepet i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Forbudet mot diskriminering gjelder både handlinger og unnlater. Også FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne definerer diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne slik at begrepet omfatter alle former for diskriminering, herunder å bli nektet en rimelig tilrettelegging, jf. konvensjonen artikkel 2.

Det følger videre av konvensjonsteksten at *med "rimelig tilrettelegging"* menes: ”nødvendig og hensiktsmessig endring og justering som ikke innebærer en uforholdsmessig eller utilbørlig byrde, når det i et bestemt tilfelle er behov for det, for å sikre at mennesker med nedsatt

funksjonsevne kan nyte eller utøve alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter på lik linje med andre” (artikkel 2).

Seksuelle overgrep er alvorlige straffbare forhold. En anmeldelse av seksuelle overgrep må derfor behandles grundig og etterforskes på en betryggende måte, både av hensyn til fornærmede og den som er anmeldt i saken.

Det følger av straffeprosessloven § 239 at avhør av barn under 16 år i sedelighetssaker skal skje i dommeravhør utenfor rettsmøte, det vil si som en form for bevisopptak. Der slikt avhør er gjennomført, skal barnet normalt ikke innkalles som vitne under hovedforhandlingen, og opptaket fra dommeravhøret avspilles i stedet.

Å ikke få anledning til å forklare seg i forbindelse med en anmeldelse av straffbare forhold vil etter ombudets oppfatning være å bli stilt dårligere enn andre som får slik mulighet, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4 andre ledd. Ombudet legger til grunn at fornærmede normalt avgir forklaring i forbindelse med anmeldelse av alvorlige straffbare forhold. Når avhør av fornærmede mangler, vil det kunne være vanskeligere å få saken opplyst og etterforsket. Det vil dermed også kunne bli vanskeligere å få prøvd saken for retten. Mulige straffbare forhold vil da ikke bli pådømt og det vil kunne medføre at offerets rettsvern ikke blir ivaretatt.

Det faktum at politiets kjenner mors oppfatning av hva som har skjedd basert på hva datteren har fortalt henne, vil ikke nødvendigvis være tilstrekkelig for å kunne si at Cs rettsvern som fornærmet er ivaretatt på lik linje med andre barn som anmelder seksuelle overgrep. Gjennom ytterligere spørsmål og undersøkelser vil politiet kunne ha et bedre grunnlag for å vurdere ytterligere etterforskningskritt, samt legge grunnlaget for avhør av den som er anmeldt i saken og av eventuelle vitner.

I denne sammenheng er det også verdt å nevne at seniorforsker ved SINTEF Unimed, Marit Hoem Kvam, gjennom sin forskning har vist at barn med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt for seksuelle overgrep enn andre barn (se blant annet boken ”Seksuelle overgrep mot barn”, Universitetsforlaget, 2001).

Ombudet er på denne bakgrunn kommet til at C ble forskjellsbehandlet ved at dommeravhøret ble avlyst, slik at hun ikke fikk avgi forklaring om de straffbare forholdene foreldrene hadde anmeldt.

Spørsmålet blir så om denne forskjellsbehandlingen likevel kan være lovlig, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4 fjerde ledd. Vilåårene er, som nevnt over, at forskjellsbehandlingen er nødvendig for å oppnå et saklig formål. Den må

dessuten ikke være uforholdsmessig inngripende overfor den eller dem som forskjellsbehandles.

Politiet la til grunn at ytterligere forsøk på avhør ikke ville være hensiktsmessig, og viser til at de oppnevnte tolkene hadde problemer med å kommunisere med C.

En effektiv gjennomføring av etterforskningen, samt prioritering ut fra begrensede ressurser vil kunne være saklige formål i denne sammenheng. Ombudet kan imidlertid ikke se at politiet har underbygget at ytterligere forsøk på avhør av C med nye tolker ikke ville føre frem, eller at man ikke hadde ressurser til dette. Ombudet legger også vekt på at bistandsadvokaten ga politiet navn på to kvalifiserte barnetolker kun få dager etter at dommeravhøret ble avlyst. Bistandsadvokaten opplyste i den forbindelse at den ene tolken hadde samtykket i et eventuelt oppdrag, og at hun ventet på svar fra den andre tolken.

Selv om det i noen tilfeller ikke vil være mulig å avhøre fornærmede, for eksempel et drapsoffer, slik statsadvokaten skriver i sin påtegning om henleggelse, kan dette etter ombudets mening ikke være et argument for ikke å tilrettelegge/ikke gjøre nye forsøk på avhør av en fornærmet med nedsatt funksjonsevne. Denne sammenligningen ble opplevd som støtende av familien, og ombudet slutter seg til denne vurderingen.

Ombudet ser ikke grunn til å gå nærmere inn på disse første vilkårene etter unntaksbestemmelsen, siden forskjellsbehandlingen etter ombudets mening uansett må sies å være uforholdsmessig. Ombudet legger vekt på at saken dreier seg om anmeldelse av alvorlige straffbare forhold, og at staten er forpliktet gjennom flere internasjonale konvensjoner å sikre at grunnleggende menneskerettigheter blir ivarettatt, jf. det som er nevnt ovenfor under avsnittet om rettslig grunnlag.

Ut fra de ovennevnte konvensjonsbestemmelsene kan man lese at rettsvern, prosessuelle rettigheter, vern mot og straffeforfølgelse av overgrep er grunnleggende menneskerettigheter som gjelder for alle, i tillegg til at det er viktige aspekter ved forståelsen av prinsippet om likeverd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, jf. FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne. På denne bakgrunn kan ikke ombudet se at å avskjære ytterligere forsøk på avhør av C ville være forholdsmessig.

Etter en samlet vurdering er ombudet kommet til at vilkårene for å tillate forskjellsbehandling i dette tilfellet ikke er oppfylt.

Konklusjon

X politidistrikt handlet i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven da ytterligere forsøk på avhør av C ikke ble gjort i forbindelse med anmeldelse av seksuelle overgrep.

***

Likestillings- og diskrimineringsombudet har ikke kompetanse til å ilegge erstatnings- og/eller oppreisningsansvar. Spørsmål om erstatning og/eller oppreisning avgjøres av domstolene, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 16, jf. § 17. Ombudet vil likevel oppfordre partene til å komme frem til en minnelig løsning i saken. Vi ber om tilbakemelding innen 22. desember om hvordan X politidistrikt foreslår å løse saken, dersom X politidistrikt velger ikke å bringe saken inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

Oslo, 28.11.2011

Sunniva Ørstavik
likestillings- og diskrimineringsombud